

SPAREBANKEN MØRE
Postboks 121
6001 ÅLESUND

VÅR REFERANSE
22/11606

DERES REFERANSE

DATO
01.11.2023

Kontroll av finansiell rapportering

1. Innledning

Finanstilsynet har gjennomgått enkelte regnskapsmessige forhold ved den finansielle rapporteringen til Sparebanken Møre ("banken"), jf. verdipapirhandelloven (vphl) § 19-1 andre ledd. Kontrollen tok utgangspunkt i bankens årsregnskap for 2021, men utvalgte forhold ved bankens årsregnskap for 2022 har også vært omfattet. Det vises til tidligere korrespondanse, senest bankens svarbrev av 19. september 2023.

De følgende forhold omfattet av kontrollen fremheves særskilt: i) Bankens prinsipper for og noteopplysning om misligholdsdefinisjon anvendt for regnskapsformål (se brevpunkt 2.2), ii) Bankens overstyringer og noteopplysninger om dette (se brevpunkt 2.3) og iii) Mangler ved bankens metoder og noteopplysninger om scenarioer og sensitivitetsanalyser for forventet kredittap (se brevpunkt 3.1).

2. Prinsipper og opplysninger om forventet kredittap av utlån

2.1 Utlån med betydelig økning i kredittrisiko

På hvert rapporteringstidspunkt skal det foretas en vurdering av om kredittrisikoen på utlån har økt betydelig siden førstegangsinnregning, jf. IFRS 9 *Finansielle instrumenter* nr. 5.5.9. Dersom et utlån anses å ha en lav kredittrisiko på rapporteringstidspunktet kan det antas at kredittrisikoen ikke har økt betydelig siden førstegangsinnregning, jf. IFRS 9.5.5.10. Bankens prinsipper og vurderinger knyttet til om utlån har hatt en betydelig økning i kredittrisiko baserer seg på både kvantitative og kvalitative kriterier. Per 31. desember 2021 resulterte disse vurderingene i at noe under 5% av brutto utlån var migrert til trinn 2.

I den finansielle rapporteringen oppgis det at bankens kvantitative kriterier for når en betydelig økning av kredittrisiko anses å ha inntrådt er: i) Sannsynligheten for mislighold («PD») har økt med 100% og økningen er på mer enn 0,5% - eller ii) PD har økt med mer enn 2,0 prosentpoeng. Et utlån som i perioden fra innvilgelsestidspunktet til rapporteringstidspunktet har hatt en økning i PD fra 0,35% til 0,85%, vil i Sparebanken Møre sin interne risikoovervåking flyttes til en gruppe for middels risiko (PD: 0,5%-2,5%). Regnskapsmessig vil et slikt utlån, ut fra bankens kvantitative kriterier alene, ikke anses å ha hatt en betydelig økning i kredittrisikoen. Banken vil da fortsatt inkludere utlånet i trinn 1, og anvende 12 mnd PD i målingen av forventet kredittap. Om de

kvantitative kriteriene samlet sett er rimelige og utgjør en vurdering av betydelig økning i kredittrisiko slik det foreskrives av IFRS 9.5.5.9 vil slik Finanstilsynet ser det, avhenge av hvordan tersklene for absolutt endring i PD er innarbeidet og virker sammen med terskelen for relativ endring. Finanstilsynet anser også at det er relevant å vurdere den interne konsistensen av bankens kvantitative kriterier for vurdering av betydelig økning i kredittrisiko, opp mot unntaket gitt i IFRS 9.5.5.10 for engasjementer som på rapporteringstidspunktet fortsatt anses å ha lav kredittrisiko.

Finanstilsynets vurderinger er at bankens foran nevnte kvantitative kriterier kan resultere i vurderinger av om kredittrisiko på utlån har økt betydelig, som ikke er i overensstemmelse med IFRS 9. Samtidig anser Finanstilsynet at de kvantitative kriteriene ikke har medført vesentlige feil ved målingen av forventet kredittap i årsregnskapene for 2021 og 2022. Finanstilsynet har påpekt at det spesielt i situasjoner med uro i økonomien og flere forhold som påvirker skyldnernes betjeningsevne, er viktig å gjøre rettidige vurderinger og rapportering av kredittrisikoen. Avhengig av deres oppbygning, vil kvantitative kriterier kunne gi utilsiktede terskeeffekter som i tider med økt usikkerhet skaper en forsinkelse i overflyttingen fra trinn 1 til trinn 2 og beregning av levetidstap.

Sparebanken Møre vil i bankens valideringsprosess for 2023 hensynta Finanstilsynets vurderinger knyttet til de anvendte kvantitative kriteriene for betydelig økning av kredittrisiko. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

2.2 Misligholdte og kredittforringede utlån, herunder bruk av karantene ved friskmelding

Noteopplysninger om bankens fastsatte prinsipper for mislighold er sentrale for brukernes forståelse av finansregnskapet. IFRS 7 *Finansielle instrumenter – opplysninger*, nr. 35Fb) krever at det skal gis opplysninger om kriterier for definisjonen av mislighold og årsakene til valget av disse definisjonene. Implisitt i definisjonen av mislighold er også prinsippene som er fastsatt for gjenopprettelse («friskmelding»).

Banker er i tillegg til krav knyttet til den finansielle rapporteringen, også omfattet av et betydelig regulatorisk regelverk som setter rammen for bankenes interne risikostyring og internkontroll, samt ulike rapporteringsplikter. Senest med virkning 1. januar 2021, var norske banker for kapitaldekningsformål pålagt å følge visse justeringer i definisjonen av hva som anses som misligholdte utlån i henhold til kapitalkravsforordningen artikkel 178, jf. den europeiske banktilsynsmyndigheten ("EBA") sine retningslinjer "*Guidelines on the application of the definition of default (GL-2016-07)*". I rundskriv 4/2020 fremhever Finanstilsynet blant annet at EBA sine retningslinjer tilsier at misligholdsdefinisjonen inneholder en vurdering av antesipert mislighold¹, samt redegjør nærmere for bruken av karantene før friskmelding av misligholdte utlån.

Antesipert mislighold innebærer en nærmere vurdering av om utlånet kan forventes tilbakebetalt fullt ut uten realisasjon av sikkerhetsstillelsen. Vurderingen omfatter blant annet en rekke interne og eksterne indikatorer², samt om gjennomførte betalingslettelser innebærer en gjeldsrestrukturering³ som forventes å redusere nåverdien av utlånet med mer enn 1%⁴. Også i tilfeller hvor denne terskelen ikke forventes overskredet, skal banken likevel vurdere om det foreligger en rimelig tvil

¹ Unlikelihood To Pay (UTP)

² Se kapittel 5 nr. 58-59

³ Distressed restructuring

⁴ Se kapittel 5 nr. 49-52

om fremtidig mottak av fullt oppgjør basert på følgende indikatorer⁵: a) det restrukturerte utlånet har en stor ballongbetaling på slutten av betalingsplanen, b) irregulær betalingsplan med betydelig lavere betalinger i starten, c) en periode med betydelig utsettelse av betaling av renter- og/eller avdrag⁶ i begynnelsen av betalingsplanen og d) utlånseksponeringen overfor långiveren har vært gjenstand for gjeldsrestrukturering mer enn en gang.

Nærmere retningslinjer om bruk av karantene før friskmelding av misligholdte utlån gis av EBA i Kapittel 7 nr. 71-78. Slik karanteneperiode skal være på minst 3 måneder etter at betalingsmisligholdet er gjort opp, og banken ikke lenger anser at det eksisterer grunnlag for antesipert mislighold⁷. Dersom utlånet er delvis ettergitt eller lånevilkårene reforhandlet i en gjeldsrestrukturering⁸ skal karantenen være på minst ett år, regnet fra det seneste av; a) tidspunktet for restruktureringen, b) tidspunktet for misligholdsmerking og c) slutten på perioden med utsettelse av rente- og/eller avdragsbetalinger under den restrukturerte betalingsplanen.

Sparebanken Møre opplyste i sitt årsregnskap for 2021 at banken hadde endret misligholdsdefinisjon for regnskapsformål med virkning fra og med 1. januar 2021 og at "*misligholdsdefinisjonen er lik den som benyttes i kapitaldekningsregelverket*". I besvarelsen av skjemaet KRT-1003⁹ for årsregnskapet 2021 oppga Sparebanken Møre derimot at: "*De kundene som er i karantene for kapitaldekningsformål er "friske" for IFRS 9 formål og ligger i Steg 2*". Fokus i det følgende er på bankens anvendte misligholdsdefinisjon, prinsippbeskrivelser gitt i note, samt diverse opplysninger i note 9 og 10. Dette gjøres for årsregnskapet for 2021 og 2022, jf. hhv. punkt 2.2.1 og 2.2.2. For en mer prinsipiell gjennomgang av bankens bruk av overstyringer, og Finanstilsynets vurderinger av dette, henvises det til eget brevpunkt 2.3.

2.2.1 Årsregnskapet for 2021

Bankens vurderinger

Om de konkrete endringene i misligholdsdefinisjonen implementert per 1. januar 2021 og effektene av dem, ble det i prinsippnoten opplyst om at misligholdsdefinisjonen var "*utvidet til å kunne omfatte brudd på særskilte engasjementsvilkår (covenants) og avtalte betalingslettelser (forbearance)*", men at: "*Den nye misligholdsdefinisjonen har ikke endret konsernets vurdering av kredittrisikoen knyttet til de enkelte eksponeringene, og det er derfor ingen effekt av betydning i konsernets tap*".

Banken har overfor Finanstilsynet opplyst at den gjorde flere endringer i sin misligholdsdefinisjon for regnskapsformål per 1. januar 2021, enn det som ble beskrevet i årsregnskapet for 2021. Dette gjaldt blant annet en endring av den beløpsmessige vesentlighetsgrensen for hva som anses som betydelig mislighold, endring av praksis knyttet til misligholdssmitte mellom engasjementer og innføring av en prosess for misligholdsmerking ved vurdering av antesipert mislighold. Banken anser at brukerne av slike prinsippbeskrivelser i finansregnskapet må forventes å være kjent med de spesifikke endringene i kapitaldekningsregelverkets misligholdsdefinisjon, og at en full gjentakelse i prinsippnoten av alle endringene som ble foretatt i den regnskapsmessige misligholdsdefinisjonen per 1. januar 2021 heller vil virke mot sin hensikt og øke risikoen for uvesentlige tolknings-

⁵ Se kapittel 5 nr. 53

⁶ Grace period

⁷ Se kapittel 7 nr. 71d.

⁸ jf. terskel for "distressed restructuring"

⁹ Egenrapportering for foretak underlagt regnskapskontroll

forskjeller. Banken utarbeidet generelt ikke noe datagrunnlag for å spore hvilke endringer i mislighold som skyldes endringene i misligholdsdefinisjonen per 1. januar 2021, men av de enkelte endringene anses det at det var endringen i vesentlighetsgrensen som ga størst effekt (denne endringen medførte en reduksjon i mislighold).

Når det gjelder friskmelding¹⁰, så gjennomførte banken vurderinger av kriterier for dette i forbindelse med modellutvikling ved innføring av IFRS 9 per 1. januar 2018. Sparebanken Møre har ikke endret disse kriteriene vesentlig i ettertid, heller ikke ved endring av misligholdsdefinisjonen per 1. januar 2021. Banken anser at den i årsregnskapet for 2021 opplyste om prinsippene¹¹ for friskmelding som banken anvender for regnskapsformål. Prinsippbeskrivelsen reflekterer at banken med utgangspunkt i IFRS 9 har lagt til grunn at et engasjement migrerer fra trinn 3 til trinn 1 eller trinn 2 når engasjementet ikke lenger vurderes å være kredittforringet og en individuell tapsberegning ikke medfører noen tap.

Ved utgangen av 2021 anser banken at ca. en promille av volumet var påvirket¹² av et avvik mellom misligholdsdefinisjonen i bankens årsregnskap og bruk av karantene i henhold til EBA retningslinjene for kapitaldekningsformål. Sparebanken Møre anser på denne bakgrunn at beskrivelsene i årsregnskapet for 2021 var dekkende. I årsregnskapet for 2022 ble det vurdert nødvendig å tydelig presisere avviket, da en større andel av utlånsvolumet for 2022 ville bli påvirket av forskjellen i misligholdsdefinisjon mellom EBA sine retningslinjer og det banken la til grunn for regnskapsformål.

Finanstilsynets vurderinger

Finanstilsynets anser at opplysninger om bankens fastsatte prinsipper for misligholdsmerking og klassifisering som kredittforringede engasjement iht. IFRS 9, herunder friskmelding, er sentralt for brukernes forståelse av finansregnskapet. Forut for bankenes siste frist for å endre misligholdsdefinisjonen for kapitaldekningsformål i henhold til EBA sine retningslinjer, oppfatter Finanstilsynet at situasjonen blant norske banker var uensartet. Noen banker hadde frivillig implementert deler av de nye retningslinjene forut for 1. januar 2021, og mange da også med samtidige endringer av regnskapspraksis. Andre fikk hele implementeringseffekten den 1. januar 2021. Finanstilsynet anser derfor at det var vesentlig at noteopplysningene i årsregnskapet for 2021, jf. krav i IFRS 7.35Fb, klart anga hvilke deler av EBA sin endrede misligholdsdefinisjon per samme tidspunkt som også var implementert med effekt for den regnskapsmessige behandlingen av utlån i henhold til IFRS 9.

Finanstilsynets vurdering er at banken ikke ga slike fyllestgjørende noteopplysninger om endringen av misligholdsdefinisjonen, herunder bankens årsaker for valg om å gjennomføre eller ikke gjennomføre ulike elementer av EBA sin endrede misligholdsdefinisjon også med regnskapsmessig effekt. Finanstilsynet finner det videre kritikkverdig at Sparebanken Møre ikke etablerte noe datagrunnlag for å spore hvorvidt og hvor mye hver av de enkelte gjennomførte endringene i misligholdsdefinisjonen påvirket finansregnskapet. Dette medførte at banken ikke hadde tilstrekkelig grunnlag for det eksplisitte utsagnet inntatt i årsregnskapet for 2021 om at endringen i misligholdsdefinisjonen ikke hadde hatt effekt av betydning på forventet kredittap. Nærmere

¹⁰ Migrering av utlån til lavere trinn i modellen for forventet kredittap

¹¹ Se blant annet prinsippbeskrivelse i note 9 "Vesentlig reduksjon i kredittrisiko – friskmelding".

¹² Dersom de engasjementer (< 100) som banken anser var i karantene per 31. desember 2021 var blitt rapportert i trinn 3 i årsregnskapet for 2021, så ville utlånsvolumet i trinn 3 ha økt noe (< NOK 100 millioner).

opplysninger om den regnskapsmessige effekten av endringen i misligholdsdefinisjonen skulle etter Finanstilsynets vurdering også ha inkludert informasjon om en eventuell resulterende migrering til trinn 3 uten økte tapsavsetninger. Dette, da slike opplysninger gir brukerne av finansregnskapet viktig informasjon om den underliggende tapsrisikoen i utlånsporteføljen. Finanstilsynet oppfatter at Sparebanken Møre har tatt det overfor nevnte til etterretning og vil påse at det i fremtiden gis bedre noteopplysninger om eventuelle endringer i definisjonen av mislighold.

IFRS 9 er en del av et prinsippbasert regelverk, og inneholder færre detaljerte regler enn det som er tilfellet i EBA sine retningslinjer for kapitalkravsformål. Etter Finanstilsynets vurdering er det en nær sammenheng mellom utlån som anses som misligholdte i henhold til Kapitalkravsforordningen, og EBA sitt regelverk knyttet til dette, og innholdet i begrepene "mislighold" og "kredittforringet" anvendt i sammenheng med periodisk finansiell rapportering. En årsak til dette er at IFRS 9.B.5.5.36-37 krever at det i vurderingen av om kreditttrisikoen har økt betydelig, og utlånet må vurderes til levetidstap (jf. IFRS 9.5.9), skal anvendes en misligholdsdefinisjon som er i samsvar med definisjonen brukt til intern kreditttrisiko håndtering.

Begrepet "karantene" gjenfinnes ikke i IFRS 9, og da heller ikke slike faste minimumsperioder for karantene (hhv. 3 måneder og 12 måneder) som EBA retningslinjene krever. Likevel så fremkommer det i IFRS 9 at en viss karantenepriode også skal legges til grunn for regnskapsmessige formål, jf. eksempelvis omtalen i IFRS 9.B.5.5.27 om påfølgende friskmelding i de tilfeller hvor den betydelige økningen i kreditt risiko knytter seg til en endring i avtalte kontraktuelle betalingsstrømmer. Etter Finanstilsynets vurdering implementerte banken i sitt årsregnskap for 2021 ikke et prinsipp for minstekarantene som var i overensstemmelse med misligholdsdefinisjonen i EBA retningslinjene. Friskmeldingen av utlån kort tid etter at utestående restanser var gjort opp, anses heller ikke å være i samsvar med slik begrepene "kredittforringet" og "mislighold" er definert i IFRS 9.

Begrepet "antesipert mislighold", som det i EBA retningslinjene gis detaljerte regler for, gjenfinnes ikke i IFRS 9. På den annen side så er flere av indikatorene for at et utlån i henhold til vedlegg A av IFRS 9 skal anses å være kredittforringet, forhold som inngår i vurderingen av antesipert mislighold iht. EBA retningslinjene. I sitt svar til Finanstilsynet opplyste banken om at endringen i regnskapsprinsipp i 2021 omfattet misligholdsmerking ved antesipert mislighold, og redegjorde nærmere for sine konkrete vurderinger for ett utlån. Dette var et BM utlån hvor det var innvilget fulle avdragsutsettelse for 2021 og halve avdrag i 2022, og som banken på grunn av betalingslettelse hadde plassert i trinn 2 av tapsmodellen. Finanstilsynet fant at banken ikke hadde vurdert alle de forhold som EBA veiledningen krever skal inngå i vurderingen, og anser at banken med virkning for årsregnskap for 2021, fortsatt ikke hadde implementert en misligholdsdefinisjon som fullt ut inneholdt en vurdering av antesipert mislighold i overensstemmelse med EBA retningslinjene.

Oppsummert er det Finanstilsynets vurdering at bankens misligholdsdefinisjon anvendt for regnskapsformål i årsregnskapet for 2021, i flere henseende avvek fra det som følger av EBA sine retningslinjer. Sett opp mot bankens redegjørelse av antall og omfang av utlån omfattet av avviket relatert til karantenebestemmelsene, tar Finanstilsynet til etterretning bankens vurdering om at situasjonen per 31. desember 2021 tilsa at avviket i misligholdsdefinisjon ikke ga vesentlige regnskapsmessige effekter på det tidspunktet. Likevel anser Finanstilsynet at opplysningen inntatt i prinsippbeskrivelsen i bankens årsregnskap for 2021 om at misligholdsdefinisjonen var utvidet fra

1. januar 2021 og var "*lik den som benyttes i kapitaldekningsregelverket*", var egnet til å vilde brukerne av den finansielle rapporteringen til å tro at alle reglene i EBA veiledningen var oppfylt fullt ut også regnskapsmessig.

2.2.2 Årsregnskapet for 2022

Bankens vurderinger

Sparebanken Møre videreførte i prinsippbeskrivelsen i note 9 av årsregnskapet for 2022 den eksplisitte bekreftelsen på at; "*Misligholdsdefinisjonen er lik den som benyttes i kapitaldekningsregelverket*", men utvidet i årsregnskapet for 2022 beskrivelsen av bankens prinsipper for mislighold og friskmelding noe. Herunder at: i) En kunde som er i risikoklasse M eller N og som blir friskmeldt, vil havne risikoklasse K og få en karanteneperiode på 3 eller 12 måneder i trinn 3, ii) For å vurdere beste estimat for tapsberegning iht. IFRS 9 kan det være behov for å gjennomføre overstyring av misligholdte engasjement iht. kapitaldekningsregelverket og at andelen overstyrte engasjement vil fremgå av tabeller i note 9, samt iii) Kunden kan flyttes til steg 2 ved overstyring, dersom det vurderes å være beste estimat for forventet tap. I beskrivelsen av bankens misligholdsprinsipp har Sparebanken Møre i 2022 også inntatt opplysning om at et engasjement skal vurderes som antesipert misligholdt dersom det er sannsynlig at låntaker ikke vil ha gjeldsbetjeningsevne for sine totale gjeldsforpliktelser innenfor sin ordinære drift.

Per 31. desember 2022 hadde banken totalt NOK 508 millioner i brutto engasjementer plassert i risikoklasse K; med inntil 12 måneders karantenetid. I prosent av brutto kredittforringede BM og PM engasjementer utgjorde dette hhv. 48% og 33%. Per 31. desember 2022 overstyrte banken flere engasjementer fra trinn 3 til trinn 2 og motsatt, samt mellom trinn 2 og trinn 1. For trinn 3 var nettoeffekten at engasjementer pålydende NOK 229 millioner var blitt overstyrt. Ved å innta en egen linje for "engasjement med overstyrt migrering", ble det gitt kvantitative opplysninger om slik overstyring i noteopplysningene.

Finanstilsynets vurderinger

Finanstilsynets vurdering er at den utvidede prinsippbeskrivelsen med hensyn til bruk av antesipert mislighold og karantene ved friskmelding og øvrig informasjon inntatt i note 9 i utgangspunktet gir brukerne av årsregnskapet for 2022 mer fyllestgjørende opplysninger om misligholdsdefinisjonen banken anvender for regnskapsformål, enn tilfellet var for årsregnskapet for 2021. Finanstilsynet har ikke innhentet og vurdert nærmere bankens vurdering av antesipert mislighold av spesifikke utlån per 31. desember 2022, men legger til grunn at Sparebanken Møre i årsregnskapet for 2022 praktiserer en misligholdsdefinisjon som inkluderer en vurdering av antesipert mislighold fullt ut i henhold til EBA sine retningslinjer.

Finanstilsynet har overfor banken påpekt at på grunn av feil knyttet til både fortegn og tall, ga noteopplysningene om overstyringer inntatt i årsregnskapet for 2022 feilaktig inntrykk av at bankens overstyring netto var til høyere trinn i modellen for forventet kredittap. Slike feil påvirket både opplysningene om overstyring mellom trinn 3 og trinn 2, og mellom trinn 2 og trinn 1. Finanstilsynet har observert at banken i sitt delårsregnskap for 1. kvartal 2023 omarbeidet talloppstillingene inntatt i note, og at sammenlikningstallene for bankens overstyring per 31. desember 2022 ble endret. Banken har bekreftet at det vil gjøre tilsvarende endringer i årsregnskapet for 2023.

Bankens overstyringer per 31. desember 2022 medførte en flytting av brutto utlånsengasjement på i sum NOK 229 millioner fra trinn 3 til trinn 2. Dette knyttet seg i stor grad til utlån i trinn 3 som i utgangspunktet var plassert i karantene. Finanstilsynets vurdering av om slik overstyring av de konkrete utlånene var i henhold til IFRS 9, fremkommer under brevpunkt 2.3. Når det gjelder bankens prinsippbeskrivelser så anser Finanstilsynet derimot generelt at bankens vurderinger i henhold til IFRS 9 i så liten grad tilsa at EBA sine sjablongmessige karanteneperioder på hhv. 3 og 12 mnd. faktisk ble lagt til grunn, at banken heller ikke i årsregnskapet for 2022 skulle ha inntatt et eksplisitt utsagn om at *"misligholdsdefinisjonen er lik den som benyttes i kapitaldekningsregelverket"*.

2.3 Overstyringer og noteopplysninger om dette

Begrepet "overstyring" er ikke definert eller omtalt i IFRS 9, men Finanstilsynet legger til grunn at slike overstyringer, enten i form av "in-model" eller "post-model" overstyringer, er noe utbredt. Forventede effekter av Covid-19 pandemien som man ennå ikke hadde kunnet registrere data for, er et nylig eksempel på sistnevnte type overstyring observert i praksis. Avhengig av deres art og størrelsen av effekten knyttet til overstyringen, vil opptil flere av kravene i IFRS 7 tilsi at det skal gis nærmere opplysninger i note.

Bankens vurderinger

I årsregnskapet for 2021 inntok banken en generell beskrivelse av overstyring som en del av prinsippbeskrivelsen av forventet kredittap. Det ble ikke vurdert nødvendig å gi nærmere kvantitative noteopplysninger om den utførte overstyringen. Per 31. desember 2021 bestod overstyringen av at et antall utlån med samlet brutto engasjement på ca. NOK 0,5 milliarder ble overstyrt fra trinn 1 til trinn 2, og et antall utlån med tilnærmet tilsvarende brutto engasjement ble overstyrt motsatt vei.

I årsregnskapet for 2022 inntok banken i tillegg en spesifikk beskrivelse av overstyringer som spesifikt knyttet seg til karantenebestemmelsene i EBA rettleidingen, se tidligere omtale. Per 31. desember 2022 ble det foretatt overstyring av migrering både mellom trinn 3 og trinn 2 og mellom trinn 2 og trinn 1, av et slikt omfang at banken anså at det utløste noteopplysningsplikt i henhold til IFRS 7. Banken ga derfor ytterligere kvalitative og kvantitative noteopplysninger om de utførte overstyringene, se tidligere omtale.

De foran nevnte overstyringene ble foretatt under ledelsesmøter i banken. Disse avholdes kvartalsvis for å vurdere behovet for overstyring av relevante variabler i modellen for forventet kredittap i tilfeller hvor det foreligger vesentlige hendelser eller andre svakheter i modellen. Det sistnevnte vil også omfatte situasjoner hvor bankens rutiner og modeller ikke klarer å fange opp kravene i IFRS 9. Felles for disse overstyringene, herunder av enkeltengasjementer i karantene, var at Sparebanken Møre anså at slike overstyringer var nødvendig for at trinntildelingen og beregningen av forventet kredittap skulle være i overensstemmelse med IFRS 9.

Finanstilsynets vurderinger

Flere deler av vurderingene i henhold til IFRS 9 knyttet til forventet kredittap på utlån innebærer anvendelse av skjønn, herunder knyttet til enkeltengasjement. Finanstilsynet anser at dette bare unntaksvis vil utgjøre forhold som skal omtales og presenteres som overstyringer. I vurderingen av om det foreligger en reell overstyring som utløser opplysningsplikt i henhold til IFRS 7, anser Finanstilsynet at det først må gjennomføres en full vurdering av alle enkeltengasjement i henhold til

reglene om forventet kredittap i IFRS 9. Mange av endringene i trinntilordning mv. som banken har redegjort for at har blitt gjort i de kvartalsvise ledelsesmøtene for forventet kredittap, fremstår for Finanstilsynet å knytte seg til enkeltengasjement hvor bankens rutiner og modeller ikke har resultert i vurderinger fullt ut i henhold til IFRS 9. I så henseende fremstår ledelsesmøtene mer som en del av bankens fullføring av vurderinger av forventet kredittap i henhold til IFRS 9, enn som overstyringer som det er krav å opplyse om i henhold til IFRS 7.

For 2021 årsregnskapet har Finanstilsynet gjennomgått et utvalg av enkeltengasjementene som banken anser ble overstyrt fra trinn 2 til trinn 1 eller motsatt. For de gjennomgåtte utlånsengasjementene hvor banken i ledermøtet hadde flyttet engasjementet fra trinn 1 til trinn 2, anser Finanstilsynet at det presenterte faktum var uforenlig med en tilordning av utlånet til trinn 1 i henhold til IFRS 9. Det største engasjementet som i ledelsesmøtet var overstyrt fra trinn 2 til trinn 1, knyttet seg til at restansen var ansett å skyldes feil i bankens interne systemer. Av det presenterte faktum tilsier det ikke umiddelbart at utlånet i henhold til IFRS 9 skulle ha migrert ut fra trinn 1, og videre så gis det i kapittel 4 nr. 23-24 av EBA sine retningslinjer for mislighold unntak for enkelte slike tilfeller¹³. Basert på det presenterte faktum, er Finanstilsynets vurdering at bankens overstyringer mellom trinn 2 og trinn 1 i 2021, ikke skyldtes begrensninger i IFRS 9 tapsmodellen eller i selve tilgangen på data, men heller reflekterte en direkte anvendelse av regnskapsprinsippene for forventet kredittap. Som angitt foran, tilsier Finanstilsynets vurdering derfor at banken per 31. desember 2021 ikke hadde foretatt overstyringer av en art eller omfang som medførte noteopplysningsplikt i henhold til IFRS 7.

Finanstilsynets generelle vurdering er at in-model og post-model overstyringer presentert i note, i utgangspunktet bør være knyttet til begrensninger enten i tapsmodellens evne til å hensynta ulike former for risiko eller i selve tilgangen på data. Følgelig at overstyringer av natur som regel er midlertidige. Når det gjelder det påpekte avviket mellom misligholdsdefinisjon, som i årsregnskapet blir opplyst å være i overensstemmelse med EBA retningslinjene og bankens faktiske regnskapspraksis knyttet til overstyring av retningslinjenes minimumsperioder for karantene, vil dette etter Finanstilsynets vurdering systematisk generere et antall årvisse overstyringer knyttet til enkeltengasjementer. I et slikt tilfelle anser Finanstilsynet at banken bør beskrive de faktiske regnskapsprinsipper som anvendes, med klar angivelse av eventuelle enkeltbestemmelser i EBA retningslinjene det er avveket fra og hvorfor en slik praksis anses å være i tråd med IFRS 9. Dette vil gi brukerne av den finansielle rapporteringen bedre innsikt i ledelsens skjønnsutøvelse.

I fravær av en slik prinsippbeskrivelse anser Finanstilsynet at bankens tilsidesetting av krav til minimums karanteneperiode i EBA retningslinjene var av en slik art og omfang at det i henhold til IFRS 7 forelå noteopplysningsplikt i årsregnskapet for 2022. For det største BM engasjementet overstyrt fra trinn 3 til trinn 2 per 31. desember 2022, anser Finanstilsynet derimot at bankens overstyring var i strid med IFRS 9. Dette da det etter Finanstilsynets vurdering forelå forhold som tilsa at utlånet ikke kunne tas ut av karantene pga. antesipert mislighold, og fortsatt var å anse som kredittforringet, jf. vedlegg A av IFRS 9. Overstyringen av dette utlånsengasjementet fra trinn 3 til trinn 2 medførte en overgang fra høyere individuelle vurderinger av forventet kredittap per 31. desember 2021 til lavere modellbaserte forventede kredittap i trinn 2 per 31. desember 2022. Ut fra opplysningene om historiske tapsavsetninger og utviklingen i sikkerhetsverdier og betjeningsevne fra 2021 til 2022, tilsier Finanstilsynets vurdering at feilen knyttet til dette utlånet alene, likevel

¹³ Technical past due

ikke ga opphav til vesentlig feil i bankens regnskapsførte forventede kredittap per 31. desember 2022.

2.4 Noteopplysninger om forringelses- og gjenopprettelsesgrad

For å hjelpe brukere av finansregnskapet til å vurdere hvordan banken anvender kravene i IFRS 9.5.5.12 om restrukturering og modifisering av utlån (f.eks. innvilgelse av betalingslettelser), stilles det flere notekrav i IFRS 7. IFRS 7.35Ff)i) krever at det skal opplyses om hvordan det fastsettes om kreditttrisikoen for et utlån som er blitt modifisert (mens det ble målt til levetidstap (trinn 2 og 3)), er forbedret så mye at tapsavsetningen går tilbake til å bli målt til forventede kredittap over tolv måneder (trinn 1). I henhold til IFRS 7.35Ff) ii), skal det også opplyses hvordan det overvåkes i hvilken grad slike utlån som nevnt i setningen foran som har blitt friskmeldt og flyttet til trinn 1, senere flyttes til trinn 2 eller 3, og når det er sentralt for brukernes forståelse, også gis kvantitative opplysninger om denne forringelsesgraden (jf. IFRS 7.B8B). Når det er sentralt for at brukerne av finansregnskapet skal forstå hvordan kravene til forventet kredittap i IFRS 9 er anvendt, vil det også være aktuelt å inkludere opplysninger om gjenopprettelsesgraden (dvs. antall utlån som går tilbake til en fungerende status) etter mislighold, jf. IFRS 7.B8A.

Finanstilsynet observerer at flere av bankens større BM utlån over tid har migrert frem og tilbake mellom ulike trinn i utlånsmodellen, blant annet som følge av flere runder med gjeldslettelser og/eller større gjeldsrestruktureringer, og bankens overstyring av karantene. Finanstilsynets vurdering er at Sparebanken Møre i årsregnskap fra og med 2021 skulle ha gitt slike noteopplysninger som nevnt i omtalen over av IFRS 7.B8A, IFRS 7.35Ff) i) og ii) og IFRS 7.B8B, da slike opplysninger er viktig for at brukerne av finansregnskapet skal forstå hvordan banken anvender kravene til forventet kredittap i IFRS 9. Sparebanken Møre har tatt dette til etterretning og vil i fremtiden påse at det gis slike noteopplysninger.

3. Noteopplysninger om scenario, sensitivitet i forventet kredittap mv.

Sparebanken Møre gir opplysninger om slike forhold hovedsakelig i note 9 av årsregnskapene for 2021 og 2022.

3.1 Scenarioer og sensitivitetsanalyse for forventet kredittap

IAS 1 *Presentasjon av finansregnskap*, nr.125 og nr.129 krever at det skal gis opplysninger om sensitiviteten knyttet til forutsetningene og estimatene som ligger til grunn for beregning av de balanseførte verdiene. Noteopplysninger skal iht. IFRS 7.31 og IFRS 7.35Bb) videre være tilstrekkelige til å sette brukerne i stand til å vurdere arten og omfanget av risiko som oppstår av finansielle instrumenter, herunder endringer i størrelsen på forventet kredittap på utlån og årsakene til disse endringene. Det anses å være betydelig usikkerhet knyttet til beregningen av forventet kredittap, og informasjonen i form av sensitivitetsanalyser er med på å gi brukerne av den finansielle rapporteringen bedre grunnlag til å vurdere forutsetningene knyttet til dette regnskapsestimatet som sådan, og ikke minst rimeligheten av estimatene under ulike fremtidsscenario. For å oppnå dette, må opplysningene som gis være dekkende, klare og ikke være egnet til å villedde brukeren.

I årsregnskapet for 2021 ga banken opplysninger om scenariene og sensitivitetsanalyser ut fra et overordnet tredelt-nivå med best, basis og worst scenario. Av disse noteopplysningene fremgikk det

at beregnet forventet kredittap med 100% vekting av worst scenario var mindre enn dobbelt så høyt som forventet kredittap med 100% vekting av best scenario. Under tabellen ble det derimot opplyst at disse sensitivitetsanalysene var "gjennomført ved simulering av endringer i trinn 1 og 2".

På bakgrunn av Finanstilsynet påpekninger kom banken til at det var hensiktsmessig å gjennomføre flere utbedringer av både noteopplysningene og de anvendte metodene for sensitivitetsberegningen. Med virkning fra og med årsregnskapet for 2022 endret banken modellen som ble anvendt i utarbeidelse av de kvantitative sensitivitetsanalysene, slik at migrering mellom trinnene ble påvirket av makrojustert PD. I årsregnskapet for 2022 ble det i note også inntatt supplerende tabellariske oppstillinger over bankens underliggende forutsetninger om utviklingen i misligholdssannsynlighet (PD) over en 5-års horisont, for hver av bankens 4 ulike makromodeller¹⁴, anvendt i de presenterte sensitivitetsanalysene av forventet kredittap for henholdsvis best, basis og worst scenario.

Finanstilsynet anser isolert sett at disse supplerende noteopplysningene i årsregnskapet for 2022 betydelig forbedret brukernes evne til å forstå bankens underliggende vurderinger knyttet til de faktorene som driver endringene i forventet kredittap under ulike fremtidsscenario. Vedrørende den nevnte endringen i metode, anser Finanstilsynet at dette var så betydningsfullt at banken i årsregnskapet for 2022 skulle ha gitt nærmere opplysninger om endringen i metode og praksis og presentert omarbeidede sammenlikningstall for den forutgående perioden i tråd med IAS 1.10ea). Sparebanken Møre har tatt dette til etterretning og vil påse at slike opplysninger gis i fremtiden.

Tap gitt mislighold ("LGD") er en viktig faktor ved beregning av forventet kredittap, da det angir hvor stor prosentandel av eksponeringen banken forventer å tape hvis kunden unnlater å oppfylle sine forpliktelser, hensyntatt sikkerhetsstillelser, forventede framtidige kontantstrømmer og andre relevante forhold. Pant i bolig og næringseiendom utgjør den største delen av bankens sikkerhetsmasse, og ca. 30% av bankens utlån har lån/verdi-forhold på over 70%. Finanstilsynet ba på denne bakgrunn banken om også å redegjøre nærmere for hvordan LGD var forutsatt å variere under de ulike scenariene, og vurdere om det også for denne bakenforliggende forutsetningen burde vært gitt tilsvarende supplerende tabellariske oppstillinger som nevnt foran for sannsynlighet for tap ("PD").

Sparebanken Møre har redegjort for at bankens nåværende sensitivitetsanalyser har den svakheten at LGD-nivåene ikke påvirkes under de ulike makroøkonomiske fremtidsscenarioene. Bankens inntok i årsregnskapet for 2022 ikke ytterligere opplysninger om underliggende fremtidsforutsetninger for utvikling i LGD under de ulike scenariene.

I bankens noteopplysninger om scenariene i årsregnskapet for 2021 ble det blant annet for basis scenariet gitt konkrete kvantitative data for den forutsatte utvikling i priser på bolig- og næringseiendom, mens det for worst scenariet generelt ble opplyst om at dette bygget på Finanstilsynets stresstest av norske banker beskrevet i "Finansielt utsyn juni 2021". I denne stresstesten simulerte Finanstilsynet et kraftig tilbakeslag i norsk økonomi hvor boligpriser og næringseiendomspriser i perioden 2021-2024 falt med henholdsvis 36% og 45%.¹⁵

¹⁴ Banken utviklet i 2019 en makromodell for PM utlån og tre ulike makromodeller for BM utlån; i) Industri-modell (Jord-, landbruk, verftsindustri, møbelindustri, kraft- og vannforsyning, industri ellers, supply, landtransport og annen transport), ii) Eiendom/bygg og anleggsmodell (Bygg og anlegg og eiendomsdrift) og iii) Øvrig næringslivsmodell (alle øvrige bransjer)

¹⁵ Finansielt utsyn 2021, side 54-56.

Store og langvarige fall i eiendomspriser vil i et slikt scenario bidra til at bankens sikkerhetsverdier faller til helt andre nivåer enn i normale økonomiske tider, og Finanstilsynet legger generelt til grunn at tapene i norske banker kan bli høye i en alvorlig og langvarig nedgangskonjunktur.

Svakheten i sensitivitetsanalysene presentert i bankens årsregnskap for 2021 og 2022 knyttet til at LGD nivået som anvendes i worst scenario er likt det som anvendes i best og basis scenario, tilsier etter Finanstilsynets vurdering at bankens presenterte estimer for forventede kredittap under 100% vekting av worst scenario betydelig undervurderer de forventede kredittap som vil oppstå i en slik makroøkonomisk situasjon. Finanstilsynet anser videre at kombinasjonen av bankens foran nevnte generelle beskrivelser av de ulike scenariene, og fraværet av eksplisitte opplysninger i årsregnskapet for 2021 og 2022 om svakhetene i bankens metode knyttet til LGD-nivåer, var egnet til å villedde brukerne av den finansielle rapporteringen til å tro at slik usikkerhet var faktorisert inn i sensitivitetsanalysen.

Sparebanken Møre har overfor Finanstilsynet presisert at regnskapsført forventet kredittap per 2021 og 2022 reflekterer ledelsens syn på balansedagen, herunder LGD estimer som anses som forventningsrette. Banken har også fremhevet dets mulighet til å foreta overstyringer i de kvartalsmessige ledelsesmøtene. Banken anser likevel at det faktum at LGD-nivåene ikke påvirkes av scenariene, er en svakhet ved bankens presenterte sensitivitetsanalyser i årsregnskapene for 2021 og 2022. Banken har derfor etablert tiltak, som etter videre prosesser knyttet til bankens interne valideringsarbeid, vil medføre at forbedringer blir implementert med virkning for 2024. I mellomtiden vil banken, med virkning for årsregnskapet for 2023, påse at det i note gis nærmere opplysninger om bankens praksis knyttet til underliggende LGD forutsetninger i de presenterte kvantitative sensitivetsdataene for forventet kredittap under ulike vektninger av makrosenario. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

3.2 Klimarisiko og forventet kredittap

I Sparebanken Møres klimarisikorapport utarbeidet i henhold til rammeverket til TCFD¹⁶, opplyses det om at det for bankens BM utlån er identifisert lav til moderat overgangsrisiko på kort sikt (1-5 år) og moderat risiko på mellomlang (5-10 år) og lang sikt. Dette beskrives videre konkret å relatere seg til blant annet: i) Risiko innen offshore, fiskeri og annen transport grunnet økte CO₂-avgifter på kort og mellomlang sikt, ii) Risiko for økte krav til MSC-sertifisering og fangstmetoder for fiskeri på kort sikt, iii) Økt risiko knyttet til trål som utfordrende fangstmetode for fiskeri på mellomlang sikt som følge av negativ påvirkning på klima, iv) Risiko for offshore som følge av redusert eller dyrere olje/gass-aktivitet og begrenset kapitaltilgang for omstilling, kort og mellomlang sikt.

I henhold til IFRS 7.35B skal opplysningene om kredittrisiko som gis i henhold til IFRS 7.35F-35N gjøre det mulig for brukerne av finansregnskapet å forstå kredittrisikoenes virkning på, forløpet for og usikkerheten omkring fremtidige kontantstrømmer. Finanstilsynet kunne ikke se at de foran nevnte klimarelaterte risikoene som fremkom av bankens bærekraftsrapportering var omfattet av bankens prinsippbeskrivelser mv. om beregning av forventet tap på utlån i årsregnskapet for 2021.

Sparebanken Møre redegjorde i sitt svarbrev for at banken er i en prosess med å kartlegge og synliggjøre klimarisiko i utlånsporteføljen. Av flere årsaker var slik klimarisiko ikke hensyntatt i vurderingen av forventet kredittap per 2021, men Sparebanken Møre har opplyst at det vil arbeide

¹⁶ Task Force on Climate Related Financial Disclosure

for å finne god metodikk for å implementere klimarisiko i modellen for forventet kredittap for BM-utlån. Finanstilsynet observerer at banken i note 9 av sitt årsregnskap for 2022 har inntatt et eget avsnitt "Klimarisiko og beregning av forventet tap" hvor banken opplyser om disse forholdene. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

3.3 Noteopplysninger om brutto utlån uten tapsavsetning

For å gjøre det mulig for brukerne å bedre forstå den virkningen sikkerhetsstillelse har på de forventede kredittap kreves det i IFRS 7.35Kb) iii) at foretak i note skal opplyse om kredittforringede utlån hvor banken ikke har innregnet en tapsavsetning på grunn av sikkerhetsstillelsen. På bakgrunn av bankens besvarelse tas det til etterretning at utelatelse av slike noteopplysninger i årsregnskapet i 2021 ikke var vesentlig.

4 Avslutning

Finanstilsynet viser til verdipapirlovgivningens regler om offentliggjøring av innsideinformasjon, jf. forordning (EU) nr. 596/2014 (markedsmissbruksforordningen) art. 17 nr. 1, jf. art. 7, jf. vphl § 3-1 første ledd. Finanstilsynet legger til grunn at banken vurderer sin behandling av informasjonen iht. disse reglene.

Finanstilsynet har oversendt en kopi av dette brevet til bankens valgte revisor samt til Oslo Børs.

For Finanstilsynet

Lars Jacob Braarud
seksjonssjef

Morten Barstad
senior tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.